

Kansanopistopedagogiikan alkujuurilta ekososiaaliseen sivistykseen ja planetaariseen sosiaalipedagogiikkaan

Kansanopistoissa on se jokin, joka erottaa ne muista oppilaitoksista – kansanopistopedagogiikka!

Kansanopistopedagogiikan juuret ovat tanskalaisen Grundtvigin (1783-1872) näkemyksissä opetuksesta, kasvatuksesta ja sivistyksestä. Vaikka Grundtvigin ajatukset ja kirjoitukset ovat jo yli 150 vuotta vanhoja, voimme löytää niistä edelleen yhteyden tämän päivän kansanopistopedagogiikkaan sekä perustan ekososiaalisen sivistyksen tavoittelussa planetaarisen sosiaalipedagogiikan keinoin. Planetaarisen sosiaalipedagogiikan oppimisprosessin mallissa voimme havaita yhtäläisyyksiä Grundtvigin ajatuksiin oppimisesta ja opettamisesta. Voisimmekin sanoa, että ekososiaalinen sivistys ja planetaarinen sosiaalipedagogiikka tuovat Grundtvigin ajatukset sovitettaviksi nykypäivään ja koulutuksen tulevaisuuteen.

Vuorovaikutus nousee Grundtvigin teksteissä keskeiseksi. Hän painotti, että elämää varten toimivassa koulussa opetus alkaa kokeneen opettajan suullisella puheella ja loppuu opettajan ja oppilaiden väliseen keskusteluun tai oppilaiden keskusteluun keskenään. Hän ei hyväksynyt opetusmuotoa, jossa opettaja yksin käyttää sanaa. Teoksessaan Mands Minde (1839) hän korosti, että luennossa on suuri virhe, jos se ”ei tule elävään Vuorovaikutukseen Teidän ja minun Ajatuksieni kanssa”. Hän jatkoi edelleen: ”Olen sitä Mieltä, että on Petosta, jonka aiheutamme Kuulijassa, jos me yksin puhumme emmekä ymmärrä johtaa elävällä Keskustelulla yleistä Osan-Ottoa ja Vuoro-Vaikutusta”.

Kuten aikamme kansanopistopedagogiikassa ja etenkin planetaarisessa sosiaalipedagogiikassa myös Grundtvik korosti siis **dialogin** ja **tiedon reflektoinnin merkitystä**.

Grundtvig halusi vapauttaa koulun latinalaisen sivistyksen ajatuksesta, jonka mukaan ihmisiä on mahdollista muovata toisiksi. Samoin painotetaan sekä kansanopistopedagogiikassa että planetaarisessa sosiaalipedagogiikassa ihmisen kehittymistä omana itsenään ja erilaisuuden hyväksymistä ja näkemistä voimavarana. Grundtvig korosti lisäksi vuorovaikutuksen vapauden edellyttävän tutkinnon suorittamisvelvollisuuden poistamista. Tämä toteutuu edelleen myös osassa kansanopistojen vapaan sivistystyön koulutuksia. Todistukset ovat kuitenkin kuuluneet kansanopistojen monille linjoille kautta aikojen ja ovat usein opiskelijoiden tulevaisuutta ajatellen tärkeitä. Kuinka paljon arviointi sitten rajoittaa avointa dialogia ja vuorovaikutusta, on kysymys, johon aina palataan.

Vaikka Grundtvig painotti elävän sanan merkitystä opetuksessa, hän totesi, että kirjoja pitää myös käyttää, mutta ne pitää panna oikeaan asemaansa. Kirjojen merkitys on olevan tiedon hankkimisessa mutta ei uuden tiedon luomisessa. Kirjat tuottavat uusintavaa oppimista, ne kertovat, mitä jo tiedetään. Kun haluamme edetä uudistavaan, uutta luovaan oppimiseen, tarvitsemme aikaa vuorovaikutukselle, elävälle sanalle ja reflektoinnille sekä mahdollisuutta myös kriittiselle reflektoinnille.

Jos haluamme kehittää nykyisiä kansanopistoja kohti ekososiaalista sivistystä, tarvitsemme uudistavaa oppimista, asioiden näkemistä uudesta moniulotteisemmasta, systeemisestä näkökulmasta, jolloin osaamme nähdä tämän päivän toimiemme vaikutukset tulevien sukupolvien elämään maapallolla-meidän jälkeemme. Tavoitteenamme on jättää heille maapallo, jolla heillä on vähintään yhtä hyvä elää kuin meillä on ollut aikamme.

Grundtvig puhui myös siitä, että tarvitaan vuorovaikutusta toisaalta sivistyksen ja tieteen (tiedon) ja toisaalta sydämellisyyden ja rakkauden (henkisyys) kesken. Sydämellisyys ja rakkaus eivät ole hänen mukaansa yksin kykeneviä luomaan sivistystä. Jos Grundtvigin aikana henkisyys oli korostunutta, voidaan nähdä, että ajassamme tiedon merkitystä korostetaan, jolloin henkisyys ja tunteiden merkitys on usein pyritty häivyttämään koulutuksesta kokonaan pois. Planetaarisessa sosiaalipedagogiikassa nähdään

kuitenkin henkisyyden merkitys osana oppijan kehitystä - sivistykseen liittyy niin affektiivinen kuin kognitiivinen ulottuvuus.

Grundtvig ei ilmaise kovin selvästi ajatuksiaan elämän tarkoituksesta. Mutta joissakin yhteyksissä hän tuo esille, että elämän tarkoitus on johtaa ” yhteiseen parhaaseen”. Kansanopistopedagogiikkaan kuuluu **yhteisöllisyys ja toisista huolehtiminen**. Aikaisemmin huolenpito painottui paikalliseen ja alueelliseen ympäristöön. Nykyisessä globaalissa maailmassa tämä ei riitä vaan ihmisen toiminta vaikuttaa kaikkeen maapallolla. Planetaarisen sosiaalipedagogiikan yhtenä ulottuvuutena onkin **spatiaalinen ulottuvuus**, joka ohjaa ihmisen huolenpidon laajenemisesta paikallisesta alueelliseen ja edelleen maailmanlaajuiseen huolenpitoon. Grundtvigin kuvailema ”Yhteinen paras” on laajentunut koskemaan globaalisti sekä kaikkea elollista että elotonta lähellä ja kaukana.

Planetaarisessa sosiaalipedagogiikassa kuvattu **ajallinen ulottuvuus** voidaan nähdä jo Grundtvikin puheissa, kun hän painotti kokemuksen ja historian merkitystä. Hänen mukaansa historia on ”Elämän – Kokemus suuressa”, mutta hän toteaa edelleen, että sivistystyö liittyy kuitenkin myös kansan elämään nykyajassa ja sivistystyöllä täytyy olla **päämäärä**: ”Valta-Kunnan Hyvin-Vointi ja yleinen Paras”. Päämäärä kuvastaa Grundtvigin puheessa katsetta tulevaisuuteen.

Grundtvigilla oli laaja perspektiivi: yleinen hyvinvointi, ”Ihmiskunta Kokonaisuutena ja Kansalais-Yhteiskunta erityisesti”. Grundtvigin aikakauden huomioon ottaen voidaan hänen ajatuksissaan nähdä jo ekososiaalisen sivistyksen perustaa yhteisestä hyvästä, jossa nyky-ymmärryksen mukaan yhteisen hyvän tavoittelu ja tulevaisuusajattelu laajenevat ihmiskunnasta käsittämään koko eliökuntaa sekä edelleen elotonta luontoa.

Yhteenvetona voimme todeta, että Grundtvigin perintö elää edelleen Suomen kansanopistojen pedagogiikassa. (liite 1) Planetaarinen sosiaalipedagogiikka ohjaa huomiomme systeemiajatteluun ja laajempaan globaalivastuuseen, kuitenkin voimme nähdä siinä paljon kansanopistopedagogiikalle ominaisia piirteitä – yhteisöllisyys, avoin vuorovaikutus ja jokaisen vapaus kehittyä omana itsenään.

Lähteet

Bugge, K.E. 1989. Grundtvigin pedagogiset ajatukset. Teoksessa Grundtvig uudessa valossa. Suom. A. Koponen. Suomen Kansanopistoseniorien Kilta. (23-43)

Laininen, E. 2023. Planetaarinen sosiaalipedagogiikka uudistaa käsityksiä työstä.

<https://www.youtube.com/watch?v=MSN9Xh9e8PY>

Laininen, E., Joutsenvirta, M & Salonen A.O. 2024. Planetaarinen sosiaalipedagogiikka ihmisenä kasvamisen ja yhteiskunnan uudistumisen vauhdittajana. Sosiaalipedagogiikka vol 25 129- 143.

<https://journal.fi/sosiaalipedagogiikka/article/view/144879/98801>

Skovmand, R. 1989. Grundtvigilainen kansanopisto. Teoksessa Grundtvig uudessa valossa. Suom. A. Koponen. Suomen Kansanopistoseniorien Kilta. (44-76)

Liite 1

Grundtvigin ajatuksia	Kansanopistopedagogiikan painotuksia	Ekososiaalinen sivistys ja planetaarinen sosiaalipedagogiikka
puhui nuorille ja aikuisille	elinikäinen oppiminen	elinikäinen oppiminen
elävä vuorovaikutus	läsnäolo ja kaikkien tapasuolinen huomioiminen, yhteisöllisyys	Yhteistoimijuus ihmisen ja luonnon kanssa
elävä sana	dialogi	dialogi, kriittinen reflektointi
"Valta-Kunnan Hyvin-Vointi ja yleinen Paras"	yhteisöllisyys toisista huolehtiminen	globaalivastuu, vastuu sekä elollisesta että elottomasta luonnosta
historia-nykyisyys- päämäärä	historia-nykyisyys-oma tulevaisuus	historia-nykyisyys-maapallon tulevaisuus
koulu elämää varten	koulu elämää varten	"koulu" tulevaisuutta varten
kirjoja käytetään, mutta pannaan oikeaan asemaan. Tuetaan itsenäisen ajattelun kehittymistä	Kirjat tiedon lähteenä, tuetaan etenemään itsenäiseen ajatteluun	uudistava, transformatiivinen oppiminen, systeemiajattelu
vuorovaikutus sivistyksen ja tieteen ja sydämellisyyden ja rakkauden kesken tuottaa sivistystä	Tieto korostunut osalla opintolinjoja. Yhteiset tapahtumat ja juhlat vahvistavat yhteisöllisyyttä	tieto ja henkisyys tuottavat ekososiaalista sivistystä
herätetään oppilaiden kiinnostus johdetaan keskustelu johonkin läheiseen ja hyödylliseen	mielenkiinnon herättäminen, yhteys ympäröivään yhteiskuntaan, vierailut ja työssäoppiminen	kiinnostuksen herättäminen globaalivastuusta
"iloinen Laulu"	laulaminen, draama, pedagogiset kävelyt, kyselytunnit, projektit sekä retket ja vierailut	lähestyminen taiteen keinoin, tutkimusmatkailu
Irrottautuminen latinalaisesta koulusta, jonka mukaan ihmisiä voi muokata toiseksi	Ihmisen kehittyminen omana itsenään, erilaisuuden hyväksyminen	Ihmisen arvo omana itsenään
tutkintovelvoitteiden poistaminen	voidaan toteuttaa sekä tutkintoon johtavissa että tutkintoon johtamattomissa koulutuksissa	voidaan toteuttaa sekä tutkintoon johtavissa että tutkintoon johtamattomissa koulutuksissa

Taulukko 1. Grundtvigista planetaariseen sosiaalipedagogiikkaan